

et resolvitur
controversia.

273. Quod ad me attinet, quamquam lites de nomine detestor, potius eligo secundam hanc sententiam et modum loquendi. Et existimo hanc esse doctrinam S. Thomæ: *Illud, quod agit per suam absentiam, inquit, non est causa proxima ejus, quod fit, sed remota: virtus enim solis primo imprimitur in corpore sibi conjuncto, et sic deinceps usque ad ultimum, et hæc virtus est lumen ejus, per quod agit in bis inferioribus, ut Avicenna dicit. Similiter patet, quod rex præcipiens est causa prima; sed exsequens præceptum est causa proxima et conjuncta. Deus autem immediate operatur: unde oportet, quod in omnibus sit* (1). Ubi vides, S. Doctorem illam immediationem in agendo Deo asserere, qua caret sol, et quam habet causa prima. Atqui hæc non est immediatio virtutis, sed immediatio suppositi.

Dices, S. Thomam concedere quidem eundem effectum esse et a Deo et a causa inferiori, ab utroque immediate, addendo tamen, id esse *alio et alio modo* (2).—Bene quidem. Sed undenam inferes, S. Thomam diversitatem illam in eo reponere, quod causa secunda immediate operetur immediatione suppositi, secus vero Deus? Cum potissimum in iis eisdem locis doceat Angelicus, Deum proxime et immediatissime agere in omnibus. Diversitas ergo illa potius sita est ex S. Doctore in eo, quod licet tum Deus tum causæ secundæ sint agentia proxima et immediate operantia immediatione suppositi, nihilominus Deus præterea est absolute agens immediatum immediatione virtutis, cum non operetur nisi per suam virtutem, causæ autem creatæ non solum instrumentales, sed ipso etiam principales, immo et ipsæ, quæ universales et primæ dici solent in aliquo ordine, non sunt absolute ac simpliciter agentia immediata immediatione virtutis, cum nihil creatum operari queat nisi per virtutem Dei, tum per illam naturaliter in sui creatione acceptam sibi que perenniter inhærentem, tum per virtutem et influxum omnipotentis immediate cooperantis, transeunter communicatum in ipso momento actionis (3). Quamobrem cum omnis causa secunda,

(1) 1.º dist. 37, quest. 1, art. 1, ad 2.um Cfr. ibid. ad 4.um

(2) *Contr. Gent.* lib. 3, cap. 70. Cfr. 1.º dist. 37, quest. 1, art. 3,

ad 4.um

(3) Cfr. de his Suarez, loc. cit.

utcumque perfecta et completa in suo ordine, absolute tamen inadæquata et incompleta sit, et essentialiter postulet complementum divini concursus; plane cernitur, quomodo non repugnet, sed e contrario necessarium sit, ut præter causas secundas immediate operantes adsit aliud agens, nempe Deus immediate operans; neque enim potest Deus creare causam, quæ ex sola virtute naturali operetur sine auxilio divinæ concursus. Sic etiam non repugnat, sed necessarium est, ut præter causam partialem, alia partialis adsit, per quam prior compleatur in suo ordine; et utraque hujusmodi causa immediate operaretur etiam immediatione suppositi, ut cum duo equi trahunt currunt.

CAPUT II

MODUS DIVINI CONCURSUS, UBI PRIMUM PERPENDITUR SYSTEMA PRÆVIÆ MOTIONIS, QUAM PRÆMOTIONEM ET PHYSICAM PRÆDETERMINATIONEM DICUNT.

274. Celeberrimam jam controversiam illam aggredior, qua nescio, an ulla unquam majori animorum æstu sit agitata. Eam nisi crederem, salva charitate, tractari posse, equidem nunquam disputandam suscepissem; intelligo enim omnia post habenda esse huic virtutum reginæ, quæ cum inter omnes homines vigere debeat, tum inter religiosos viros diversorum Ordinum omni ope conatuque faveatur, oportet.

Sed certum mihi est rem ita temperate peragere, ut dum solam veritatem in tota disceptatione quero, nulli hominum generi dem justam offensionis causam. Quod si quid mihi invito exciderit asperius vel inurbanus, id totum deletum retractatumque velim, eo vel magis quod vehementer doleam non semel hac in re peccatum fuisse, controversiamque jam per se non parum perplexam, verborum

aculeis et animorum irritatione solutu reddita esse difficiliorem. Itaque divino fretus auxilio periculosam ingredior viam, ut complementum hoc addam, quod multi desiderant, et sine quo mancum remaneret hoc qualecumque opus meum.

De qua re
agatur

Querimus, utrum cooperatio vel influxus divinus, quem in præcedenti capite necessarium esse ostendimus ad omnem actionem et effectum causæ creatæ, ponatur simul cum ejusdem causæ creatæ influxu, an vero debeat prius inchoari, et ita in ipsa causa secunda recipi, ita ut hæc debeat prius in se recipere aliquam præviam motionem Dei seu influxum, quo mediante ad operationem applicetur, et sic applicata operationem suam efficiat, concurrente utique Deo; fere sicut v. g. videmus instrumenta multa, puta calamus, penicillum, etc., priusquam cum causa principali communem operationem efficiant, recipere in se impulsu, quo ad opus applicentur. Qua in re celebris est sententia plurium Doctorum, existimantium concursu divinum, hactenus in capite præcedenti descriptum, inchoandum necessario esse a prævia quadam motione (*præmotionem physicam* dicunt, aut etiam *prædeterminationem*), quæ a solo Deo efficiatur, et recipiatur in ipsa causa secunda, quæ actura illico est. Unde contenti non sunt concursu duntaxat simultaneo, sed concursu immediatum Dei contendunt sub se complecti tum præviam hujusmodi motionem in causa prius receptam, tum influxum, qui simul cum influxu causæ secundæ in hujus actionem et effectum terminetur. Et per hanc præmotionem facile explicant, quomodo causa prima et secunda conjungantur in una communi operatione. Alii vero negant ex generali ratione concursus causæ primæ requiri hujusmodi præmotionem, sed existimant sufficere simultaneum illum concursu in præcedenti capite descriptum. En controversiam, quam, divina opitulante gratia, tractandam aggredimur.

ARTICULUS I

Describitur prædeterminatio physica (1)

275. Verum non potest judicium ferri de controversia proposita, nisi prius describatur prædeterminatio physica; eamque describere juvat omnino ad mentem et ex ipsis verbis eorum, qui inter patronos ejusdem clarius nomen obtulerunt in superioribus sæculis.

Duplex distinguitur ad mentem Thomistarum prædeterminatio, ut jam monuimus agentes de scientia Dei: prima æterna Deoque immanens, altera temporanea et recepta in causa creata. Prima est decretum Dei absolute definiens actus, quos causæ creatæ producent in tempore, et dici etiam solet prædefinitio ac decretum prædeterminans (2). Secunda est motio vel actio realis a Deo impressa causæ creatæ, applicans illam ad agendum vel operandum; et vocatur *præmotio vel physica prædeterminatio* (3). Hæc secunda prædeterminatio est instrumentum primæ; per hanc enim Deus in sententia Thomistarum executioni mandat absoluta sua decreta prædeterminantia prædefinitionesque (4).

Et de hac prædeterminatione secunda, physica nempe ac temporanea, vel præmotione physica, præsens a nobis instituitur controversia. Unum tamen probe notatum velim, voces has, *præmotionem ac prædeterminationem*, quamvis indifferenter accipiantur, et a nobis etiam accipiendæ sint, quamdiu aliud non animadvertatur, de se tamen non esse synonymas. Præmotio enim de se nihil aliud significat nisi *præviam*

Duplex
prædeterminatio:

altera æterna,

altera temporanea.

quæ vocatur
physica
prædeterminatio
vel præmotio;

quamquam
hæc voces non
sunt penitus
synonymæ.

(1) Fusissime de hoc agit Suarez, lib. 3 de auxiliis gratiæ, cap. 30 et seqq., et passim veteres scriptores.

(2) Vide Alvarez, de auxiliis, disp. 22, num. 2; Billuart, de Deo, dissert. 8, art. 3, paragr. 1 et 3.

(3) Vide Didac. Alvarez (op. cit. disp. 23), Billuart (de Grat., dissert. 5, art. 6, Resolutio questionis; et Probatur ex S. Thoma).

(4) Alvarez (disp. 32, n. 13; disp. 73, num. 3, disp. 93, num. 3), Gonet (Clypeus... de Prædestin. disp. 6, paragr. 1, not. 1 et 4).

motiorem; prædeterminatio vero significat præviã moti-
nem, quæ infallibiliter trahat effectum; unde omnis præde-
terminatio est, fatentibus cunctis, præmotio quædam, sed
non omnis præmotio est prædeterminatio, saltem in com-
muni nostratum sententia. Omnis gratia præveniens, sive sit
efficax sive pure sufficiens, dici potest præmotio, et nihilo-
minus gratia pure sufficiens in nullius sententia dici potest
prædeterminatio, immo nec ipsa gratia efficax in sententia
Societatis. Verum quoniam adversarii passim indifferenter
usurpant utramque vocem, eundem et nos communiter
morem sequemur, quamdiu non aliud speciatim notemus.

Quid est
prædetermi-
natio,

Est ergo prædeterminatio vel præmotio physica, influxus
causæ primæ receptus immediate in causa secunda, non
quidem per modum virtutis in actu primo, sed per modum
applicationis atque ultimæ determinationis, ut ab actu primo
transeat ad secundum (1). Præmotio physica est, inquit
P. Antonius Goudin, e sacro Prædicatorum Ordine (2), «in-
fluxus causæ primæ receptus, non quidem immediate in
effectibus, sed in causis secundis, quo Deus ipsis actua-
lem efficacitatem inspirat, quo eas movet, et applicat non
solum objective et moraliter, alliciendo et suadendo, sed
etiam physice et active interius inclinando, applicando, de-
terminando, ac ultimam illam activitatem, ad quam statim
sequitur actio, influendo. Et ideo dicitur *motio physica*. Sed,
quia motio et applicatio virtutis activæ ad agendum est
prius natura, quam ipsa actio, sicut omnis via est prior suo
termino, et omnis causa suo effectui; ideo motio illa dicitur
prævia motio seu *præmotio*.... Unde per istum influxum
Deus active et proprie facit, ut creatura faciat, reddique
illam a se dependentem non ut concausam concausæ, sed
ut secundum agens primo agenti, et ut causam subditam ac
inferiorem superiori, a qua applicatur, ac determinatur, cui

(1) Cfr. Joann. a S. Thom., *Curs. Philosoph. Physic.* quæst. 25,
art. 2, *Tertia sententia*.

(2) Hunc præcipue in describenda prædeterminatione consulemus,
cujus hoc est iudicium et elogium, a R. P. Billuart exaratum in
suo tractatu *de Deo*, dissert. 5, art. 7 fin.: «Qui (Goudin) hanc mate-
riam, meo iudicio, non minus solide, quam dilucide, et ad captum
omnium tractavit».

proinde non solum effectum suum debet, sed etiam propriam
suam in productione effectus cooperationem» (1).

Differt proinde præmotio physica, secundum eosdem
scriptores, non solum a morali motione et objectiva, sed
etiam a concursu mere simultaneo. Nam objectiva motio fit
solum per propositionem objecti, sicut intellectus movet
voluntatem; moralis vero aliud non est nisi «invitatio quæ-
dam objectiva nihil imprimens voluntati, sed solum eam
metaphorice movens et trahens per modum allicientis, sua-
dendo, illustrando, deprecando, comminando, præcipiendo,
consulendo, etc.» (2). Brevi, «motio moralis solum invitat
ad agendum, physica vero intrinsece et active applicat ad
agendum, concursus autem simultaneus creaturæ agenti
cooperatur. Prima movet solum objective, per modum finis
allicientis; secunda movet effective, per modum agentis ap-
plicando; concursus vero simultaneus se habet per modum
concausæ, cooperando et adjuvando. Movere moraliter pos-
sunt omnes creaturæ, præcipue vero angeli boni bona in-
spirando, angeli mali tentando, homines persuadendo. Movere
physice, præcipue voluntatem, soli Deo proprium est, qui
solum omnes virtutes passivas in manu sua habet, volunta-
tique illabitur, ac præest tamquam ejus auctor, conservator
ac moderator. Concurrere vero physice speciali modo con-
venit Deo, atamen et suo modo creaturis potest com-
petere» (3).

et quid differ-
tum a morali
motione
tum a concursu
simultaneo.

Declaratur alius res sensibili exemplo. «Pictor dum
præcipit discipulo, ut pingat, est motio moralis: si appre-
hensam ejus manum simul cum penicillo moveat, et applicet
ad pingendum, est motio prævia physica; si demum ipsi
cooperando difficiliora tabellæ lineamenta perficit simul,
cum discipulus faciliora expedit, erit concursus simultaneus.
Ita quoque Deus dum bonum præcipit, suadet, consulit
voluntati....., est motio moralis. Dum voluntatem interius

Declaratur
res exemplis

(1) Goudin, *Philosophia juxta inconcussa tutissimaque D. Tho-
mæ dogmata*. Quarta pars, quæst. 4, art. 2, pag. 228. Parisiis, 1877..
Cfr. *ibid.*, art. 1 fin.

(2) Goudin, *ibid.*

(3) Goudin, *ibid.* pag. 229, 230.

et active applicat, movet et inclinat ad amplectendum bonum, est motio physica. Dum nobis agentibus cooperatur, altiores formalitates operis attingendo, quæ nostram virtutem superant, est concursus simultaneus» (1).

Cæterum, ut patet ex eius definitione, præmotio ista imprimatur causæ inferiori tanquam «complementum et applicatio ad agendum non per modum *virtutis in actu primo*, sicut dantur habitus, sed per modum *ultimæ determinationis et applicationis actus primi ad secundum*» (2), ideoque est motio quædam Dei «non dans activitatem, sed activitatis applicationem ad effectum» (3). Et sic vocari solet etiam applicatio causæ secundæ ad agendum, *complementum virtutis, motio, excitatio virtutis activæ, determinatio causæ secundæ ad suam actionem*. Etenim munus ejus est reducere creaturam ab actu primo ad secundum, seu constituere creaturam in actu secundo operativam, vel dare creaturæ ipsum agere. Creatura enim recipit quidem in creatione virtutem agendi in actu primo seu posse agere, et sic constituitur *potens agere*, non tamen recipit virtutem agendi in actu secundo, seu activitatem ultimam agendi, qua constituatur *actu profundens actionem*; neque secum identificat esse operativam in actu secundo, sed esse activam habitualiter seu in actu primo. Itaque «serra, quando fabricatur, recipit quidem ipsam virtutem rodendi in actu primo, sed tamen præter ea, ut de facto corrodatur, debet recipere motionem applicativam ab artifice». Itaque creatura omnis hujusmodi motione et complemento, et per illud præcise, dependet a causa prima in ratione *actu agentis*, sicut per virtutem in creatione accipit dependet in ratione *potentis agere* (4). Ideo dicitur præmotio ista conferri a Deo titulo causæ primæ, et accipi

(1) Id. ibid., pag. 230. Quædam aliæ comparationes ad rem declarandam videri possunt apud eundem Goudin, pag. 229.

(2) Joann. a S. Thom. *Physic. quest. 25, art. 2, Tertia sententia*.

(3) Id. ibid. Dico tertio. Quidam Thomistæ nihilominus præmotionem dari voluerunt ad complendam virtutem agendi creaturæ in actu primo. Vide Suarez, *de Grat. lib. 3, cap. 33 initio*.

(4) Vide Goudin, loc. cit. art. 4, paragr. VIII. Prob. 2.º et Prob. tandem ultimo.

a creatura titulo essentialis subordinationis a causa prima in operando, quia non est necessaria solum ex peculiari conditione aliquarum operationum, sicut v. gr. gratia excelsans necessaria est ad actus supernaturales propter specialem eorum naturam, sed ex generali ratione operationis creaturæ, quia nempe nulla creatura, quantumvis perfecta et virtute prædita et completa in ordine suo cum omnibus prærequisitis, quæ adesse possunt ex parte aliarum causarum, valet actu operari sine ultima hac applicatione, quæ a sola causa prima fieri potest.

Hinc est, quod concursus divinus adæquate sumptus, secundum istam Prædeterminantium sententiam, utrumque completitur, et prævium istum influxum seu præmotionem et simultaneum, hunc quidem, quia secus operatio creaturæ non foret immediate a prima causa, illum vero, quia sine motione prævia, quæ virtutem determinet, atque applicet ad opus, nequit operari creatura (1). Unde dici potest concursus Dei immediatum inchoari in præmotione, et consummari in ipsa operatione creaturæ. Jam quamquam non desint, qui physicam Dei præmotionem non realiter, sed tantum ratione ratiocinata distingui ab actione causæ secundæ existiment (2); communissime tamen contrarium sustinetur a patronis hujus doctrinæ (3), tum quia præmotio a solo Deo est, actio vero immediate procedit et a Deo et a creatura, tum quia præmotio recipitur in ipsa causa secunda, habetque pro termino proximo applicationem hujus ad operandum, et nonnisi remote effectum, ideoque se habet per

(1) Vide Goudin, loc. cit. art. 2. *Respondeo concursum simultaneum*.

(2) Ita sentit Estius (lib. 2.º dist. 24, paragr. 14) et Sylvius (in opusculo de *Primo Motore*, pars. 3.^a art. 1.º), alique nonnulli apud P. Didacum Ruiz de Montoya (*de voluntat. Dei*, disp. 46, sect. 1, n. 1). Cfr. Suarez (lib. 3, de *Grat.* cap. 31).

(3) Vide Cabrera, Navarrete, Cabezudo et Didacum Alvarez (apud P. Ruiz, id. num. 2). Adde Nazarium (in primam part. quest. 22, art. 4, contr. 2), Gosset (in *Clypeo Thomistico, de Prædest.* disp. 6, num. 206, 207), Billuart (*de Gratia* dissert. 4, a 2), Sylvium (in 1.^{am} 2.^{am} quest. 110, art. 2, conclus. 1.^a), Joann. a S. Thoma (loc. cit. art. 2, *Dico 3.º et Quod si inquiras*). Cfr. (ib. quest. 26, art. 1 *Dico ultimo*).

titulo
essentialis
subordinationis,
creaturæ
in operando
a causa prima.

Concursus
divinus
secundum
Prædeterminantes
completitur
et prævium
motionem
et simultaneum
influxum.

Prædeterminatio
non est
virtus aliqua
nova,
sed applicatio,
motio, excitatio
virtutis activæ.

et confertur

modum principii ac viæ respectu operationis ipsius, hæc autem recipitur in subjecto, in quo effectus ejus peragitur, et habet pro termino immediato ipsum effectum (1). Quare præmotio præcedit operationem causæ secundæ, non quidem tempore, sed natura, estque necessaria prorsus ad agendum, cum sit applicatio et actuatio virtutis ad actionem; illa vero posita, impossibile est actum, ad quem movet, non fieri, dum talis adest motio (2).

Denique, quantum attinet ad naturam hujus præmotionis, ea dicitur a pluribus spectare ad prædicamentum qualitatis, licet non sit qualitas fixa et stabilis ac per modum virtutis aut habitus permanentis (secus enim causa secunda permanenti esset applicata ad operandum), sed per modum motus transeuntis ac fluentis. Quare cum S. Thomas videtur negare (3) hujusmodi influxum esse qualitatem, dicitque illum esse motum quemdam animi, intelligendus est hoc modo, inquit Joannes a S. Thoma, ut tantum velit illum non esse

(1) Vide Goudin (loc. cit. art. 2, quest. 4, art. 2), Joann. a S. Thoma, loc. cit. art. 2. *Dico* 1.º et *Dico* 2.º et *Dico* 3.º).

(2) Vide Goudin (loc. cit. art. 6, sæpe), Billuart (*De Gratia*, dissert. 5, art. 7), Joann. a S. Thoma (loc. cit. art. 3), Gonet (*Clypeus Thomistæ, de Prædest.* disp. 6, art. 5, paragr. 1, num. 67).

Audi Reginaldum «Quia non stat, Deum nos movere, quin una moveamur, neque nos alio pacto movemur, quam agendo, fit inde, ut sicut non consistunt simul actio et cessatio ab actione vel contraria actio, ita prorsus non stet, nos a Deo moveri (præmotione physica), quin simul agamus: et hæc est, quod per illam motionem insuperabiliter et indeclinabiliter dicimus agere. (*De mente concilii Trident.* tom. 2, lib. 1, cap. 7, vol. 57, Antwerp. 1706). Nec aliter Lemos: «Si ergo impossibile est, quod actus determinatus procedat a potentia indeterminata in actu primo, ergo necesse est, ut producatur actus determinatus, quod potentia sit determinata in actu primo, et prius natura sit reducta in actum primum, et prius sit reducta de potentialitate in actum. Hæc ergo reductio in actum primum, necessaria omnino ad actum secundum, est illa Dei motio prædeterminans, et auferens illam potentialitatem et indeterminatorem privativam et imperfectam voluntatis. Ista sunt manifestissima principia in Philosophia. *Panoplia*, tom. 3, pag. 1244. Cfr. Didacus Alvarez, *De auxili.* disp. 22, pag. 156. (Edit. Lugdun. anno 1611, num. XIV, pag. 190.

(3) 1. 2.^a quest. 110, art. 2.

qualitatem permanentem (1). Ut ergo paucis omnia con-
trahamus, prædeterminatio vel præmotio physica est verus
impulsus realisque motio, a) a solo Deo prodiens, ß) recepta
in causa secunda, γ) ita ut non pendeat ab hujus arbitrio
illum habere, vel habitam respuere: δ) prior natura et causa
actionis, ε) absolute necessaria omni creature ad agendum, ζ)
infructabilis et infallibiliter connexa cum actione causæ secundæ,
η) non collata tamquam complementum virtutis activæ
ad hoc, ut causa secunda constituatur *proxime potens* ac
secunda operationis illico securæ, sed tamquam applicatio
virtutis ad actionem, ideoque per modum conditionis ad hoc,
ut creatura constituatur *actu agens*: unde solet etiam dici non
se tenere ex parte actus primi nec ex parte actus secundi,
sed esse in quodam signo medio inter posse et agere, tam-
quam applicatio actus primi ad secundum, activitatis ad
operationem. Supponit enim causam secundam in *suo ordine*
constitutam in actu primo sufficiente ad agendum cum
plena virtute et cum omnibus conditionibus ex parte aliarum
causarum secundarum requisitis. Sic v. gr. supponit ignem,
cui non solum adsit virtus comburendi, sed etiam combusti-
bile sufficienter dispositum atque applicatum; et voluntatem
cum sufficienti objecti propositione facta per intellectum. Et
his omnibus suppositis, requiri dicitur adhuc alia conditio
absolute necessaria ex parte solius primæ causæ: titulo supremi
dominii ejus in omnes causas secundas et plenissimæ harum
subordinationis ab illa in agendo, neque enim, licet reliqua
omnia in promptu adsint, agere possunt, nisi *applicentur*,
excitentur, *moveantur*, *actuentur*, *ac determinentur a Deo* (2).

Hæc est doctrina, quam tenent communissime Patres ex
Sacro Prædicatorum Ordine, eandemque tribuit P. Antonius
Goudin SS. Augustino et Thomæ alisque Patribus, toti an-
tiquitati, primatibus philosophis ac theologis, præcipuis

(1) Joann. a S. Thoma (loc. cit., art. 2 *Dico* 3.^a), Sylv. (In 1.um 2.^æ quest. 110, art. 2, conclus. 1).

(2) Vide breviter et optime expositam hanc sententiam apud Suarez, opusc. *de Concursu*, lib. 1, cap. 5, num. 4. Cfr. *Metaphys.* disp. 22, sect. 2, num. 7 seqq.; Lossada, *Phys. tract.* 2, disp. 8, cap. 5, num. 1.

orbis academiis, ac nominatim Salmanticensi, Duacensi, Lovaniensi, etc., præcipuis religiosis Ordinibus: ac demum omnes, niquit Goudinus, «qui sincere profitentur se Divum Thomam sequi, physicam præmotionem scholæ thomisticæ tesseram agnoscunt» (1). Quanta tamen id veritate scriptum fuerit, mox, Deo favente, videbimus.

Cæterum præmotionem physicam patroni ejusdem, non solum ad generalem Dei cum omnibus causis creatis concursum explicandum inducunt, sed etiam, ac precipue, ad declarandam efficacitatem gratiæ, per quam actus supernaturales æternæque vitæ meritorios elicimus.

Prædeterminatio
physica externa.

Præter hunc modum physicæ præmotionis excogitari potest alter modus, quo causa prima secundam moveat, atque efficaciter determinet ad agendum per solam motionem extrinsecam, «id est non per impresionem alicujus rei præviæ, sed solum per antecedentem actum efficacem voluntatis divinæ, quo vult causam secundam aut voluntatem humanam agere: ad quam Dei volitionem statim sequitur actio causæ secundæ, non propter rem aliquam ei impressam, sed propter naturalem subordinationem et quasi sympathiam harum causarum. Sicut ad motum voluntatis movetur brachium aut pes (2), et potentia motiva existens in his membris efficit illum motum, non quia aliquid prævium per eam volitionem in ea fiat, sed propter naturalem sympathiam et subordinationem talium potentiarum; quæ multo major intelligi potest inter causam primam et secundam (3). Et hæc sententia modusque præmotionis tribui solet a quibusdam Scoto (4).

(1) Op. et loc. cit., art. 1 sub fin. et art. 4 initio.

(2) Cfr. *Psychologiæ* vol. 3.um, num. 82, pag. 206.

(3) Vide Suarez, opusc. *de concursu*, lib. 1, cap. 5, num. 3.

(4) Vide Suarez, loc. cit. num. 6; et Joann. a S. Thoma, *Cursus Philosoph. Physicæ*, quæst. 25, art. 2, *secunda sententia*). Nihilominus el. P. De San existimat Scotum aperte negasse omnem prædeterminationem extrinsecam eorum actuum voluntatis create, qui vere ac proprie sint liberi. *De Deo uno*, num. 195, in nota, *Dicimus* 2.^a, pag. 444 seqq. Lovanii, 1804.

ARTICULUS II

Utrum admittenda sit prædeterminatio vel præmotio physica modo exposita ad actiones causarum naturalium.

276. Si in omni disputatione philosophica necesse est rite statum controversiæ definire, multo magis id oportet facere in præsentî quæstione, in qua non semel auctores quidam aut adversariis suis ea, quæ nunquam illi docuerant, imposuerunt, aut sub nomine præmotionis physicæ doctrinas a nemine negatas demonstrarunt, alias interea, de quibus potissimum tota lis versabatur, pro certis supponentes gratisque affirmantes (1).

Status
quæstionis.

1.º Cum investigamus necessitatem præviæ motionis divinæ, sermo non est de actibus supernaturalibus, sed tantum de actibus ordinis naturalis. Certum enim supponimus ex Theologia dari ad actus supernaturales eliciendos auxilium gratiæ prævenientis, quæ realis et physica motio animi est, non quidem talis, quæ ex natura sua antecederet, infallibiliter atque indeclinabiliter connexa sit cum consensu voluntatis, sed, ut nobis quidem videtur, talis, quæ amice conciliari cum libertate possit, et a Theologis declaranda est.

Non est hic
sermo
de actibus
supernaturalibus:

2.º Sub nomine physicæ præmotionis non venit in controversiam necessitas concursus divini. Neque enim sufficit influxus moralis, sed physicum omnino requiri ostendimus in primo capite: neque ullus est inter auctores nostræ Societatis, quatum ego sciam, qui morali concursu contentus foret, atque ob eam rationem prædeterminationem physicam impugnaret.

nec sub nomine
physicæ
præmotionis
disputatur
de necessitate
divini
concursus,

3.º Sub nomine physicæ præmotionis vel prædeterminationis nolumus nunc excludere præmotionem illam, quam Estium et nonnullos alios admisisse nuper inuimus, *prorsus identificatam cum ipsa actione causæ secundæ, sed*

(1) Vide, si lubet, P. Didacum Ruiz de Montoya, de *Scientia Dei*, disp. 38, sect. 2, 18, 19; Suarez, opusc. *de vera intelligentia auxilii efficacis*, per totum.

præmotionem thomisticam, qualem descripsimus in articulo præcedenti, distinctam nempe ab actione creaturæ tamquam viam ad illam ejusdemque causam.

nec de
præmotione
aliqua
indifferenti
sive non
infalibilibiter
connexa
cum voluntatis
consensu.

4.º Sciendum denique est non defuisse quosdam etiam Societatis Doctores, ut mox videbimus, qui necessitatem alicujus præviæ motionis a Deo solo procedentis propugnarent ad hoc, ut voluntas creata in actum suum de facto prodiret: nihilominus talem ponebant præmotionem, quæ indifferens prorsus foret ex natura sua, cuique resisti pro libertate arbitrii posset. Neque horum modo opinionem in controversiam revocamus, sed in alium articulum rejicimus; et solum illam præmotionem tractandam assumimus, quæ, supposita in agente creato plena virtute ac prærequisitis ex parte causarum secundarum, supposito nempe actu primo completo, quantum complebilis est per causas secundas, adhuc necessaria dicitur, ita ut sine ipsa repugnet creaturam agere, et adeo infalibilibiter connexa cum hujus actione, ut repugnet, ea recepta, non agere. Et hujusmodi doctrinam impugnare pro viribus contendemus cum communi consensu auctorum nostrorum aliorumque plurimorum ex omni ordine Doctorum, sive respectu habito ad causas naturales, sive ad libera agentia, sive ad actus peccaminosos.

Ut porro clarior evadat disputatio, seorsim agendum est de causis naturalibus necessario operantibus, ac de liberis. Ac de primis ita nobis existimandum esse videtur:

277. PROPOSITIO. Præmotio physica Thomistarum in causis naturalibus necessario operantibus tamquam inutilis reficienda est.

Præmotio
physica in
causis
naturalibus
necessario ope-
rantibus
cui inutilis
reficienda est.

Prob. 1.º Præviæ illa motio, supposita causa secunda in actu primo proximo cum tota sua virtute in ordine suo completa et cum omnibus prærequisitis ad agendum necessariis, ideo adhuc prorsus requiritur a patris suis, ut salvetur plena creaturæ dependentia et subordinatio a Deo in agendo plenumque dominium causæ primæ super omnes secundas. Atqui solo simultaneo concursu, absque ulla præviæ notione, salvatur plenum hujusmodi dominium causæ primæ in secundas et plena harum ab illa subordinatio in agendo. Ergo, quia non sunt entia multiplicanda sine necessitate

rejiciendam prorsus esse ducimus a causis necessario agentibus tamquam otiosam præmotionem physicam.

Major ultro conceditur ab adversariis, qui ex eo capite ac titulo generatim repetunt necessitatem suæ præmotionis (1).

Minor autem facile probatur. Nam in causa agente tria considerari possunt: virtus agendi cum omnibus suis prærequisitis ad agendum necessariis ex parte causarum secundarum, actio ipsa formalis, et effectus. Atqui tria hæc essentialiter dependent a causa prima. Nam virtus certe activa creaturis inest per efficientiam Dei, et conservatur perenniter ab eodem, et repugnat quidpiam fieri aut conservari sine efficientia Dei. Conditiones item ad agendum requisitæ, pro igne v. gr. approximatio ad combustibile et hujus dispositio ad actionem ignis suscipiendam, dependent essentialiter a Deo, tum quia impediti ab ipso possunt, tum quia ponuntur per aliquam actionem creaturarum præviæ (v. gr. in igne per motum localem ignis vel combustibilis et exsiccationem), quæ actio essentialiter dependet a Deo, sicut ipsa actio causæ, ad cujus operationem præviæ hujusmodi conditionis positio ordinatur. Nam, ut jam in præcedenti capite demonstravimus, omnis operatio causæ secundæ a causa prima essentialiter, immo multo magis, quam secunda de pendet, quia est eadem numero actio cum cooperatione divina, et ex immediato concursu Dei procedit.

non enim
requiritur
ut salvetur
dominium
Dei
subordinatio
illarum.

Denique effectus quivis causæ secundæ propter eandem rationem essentialiter dependet a prima. Uno verbo, ex eo solum quod creatura sine immediato ac simultaneo concursu agere nequeat, licet reliqua omnia in promptu habeat, conclusimus, omnem causam secundam, utcumque perfectam et completam in ordine suo, absolute loquendo esse deficientem et incompletam pro quovis effectu, et compleri non posse omnino sine aliqua influentia divina, saltem sine ullo concursu. Ergo solo concursu immediato ac simultaneo, etiamsi nulla præmotio fingatur, omnes creaturæ subordinatæ sunt ac plenissimæ dependent a causa prima in agendo, et hæc solo illo concursu jam plenissimum dominium exercet in

(1) Vide inter alios Goudin, loc. cit., art. 4, paragr. VIII, initio.

illas, ne quippiam, vel minimum, agere sine ipsius influxu possint. Sola itaque ratio supremi domini ex parte Dei ac perfectissimæ subordinationis ex parte creaturarum non præbet jus adstruendi physicam promotionem.

Quod si contenderis solum simultaneum concursum non sufficere ad salvandum plenum dominium Dei ac subordinationem creaturarum, id tibi probandum est; et donec probes, jus nobis adest negandi omnem gratis assertam entitatem, ac tamquam inutilem et fictitiam respuendi. Itaque quando R. P. Antonius Goudin hanc propositionem: *Per concursum simultaneum creatura fit dependens a Deo*, sic distinguit: *fit dependens a Deo, ut a cooperatore, conc.*; *ut a primo motore applicante, neg.*, additque solutionem patere ex terminis; re vera non solvit argumentum, sed petit principium. Omnes enim fatemur essentialiam dependentiam creaturæ a Deo tum in essendo tum in operando. Certum etiam est, hujusmodi dependentiam in operando erui vel ex eo solum, quod creatura nequeat operari absque simultaneo concursu: item certum est creaturam dependere a Deo ut a primo motore, saltem quatenus nequeat operari, quin Deus dederit prius suam virtutem operativam, et ab æterno decreverit exhibere præterea suum hunc concursum simultaneum. Utrum autem creaturæ dependeat a Deo tamquam a primo motore in sensu thomistico; controvertitur, et nequit sine petitione principii assumi pro certo ad respondendum nostris rationibus.

Dices forte, majorem fore dependentiam causæ secundæ, si non solum egeat concursu simultaneo, sed insuper etiam præmotione.—Verum in primis id negari posset; nam quæ major dependentia esse potest, quam essentialis illa subordinatio fluens ex absoluta impossibilitate operandi sine concursu Dei?

Deinde addo, si major est dependentia et subordinatio creaturæ, supposita præmotione, majorem fore, si duas, tres, centum fixeris præmotiones. Quod si nolis addere centum præmotiones, sed una contentus sis, quia una sufficit ad explicandum dominium Dei, cur non sufficit solus concursus simultaneus sine ulla præmotione, quandoquidem ille solus sufficit ad asserendum causæ primæ plenum

dominium et secundis essentialem et omnimodam subordinationem ac dependentiam? (1).

Prob. 2.º Sed ratio hæc urgeri amplius potest, excludendo modos ac titulos diversos ex dominio Dei fluentes, in quibus fundari solet a suis propugnatoribus absoluta necessitas physica præmotionis. Dicunt enim creaturam ob nativam et essentialem imbecillitatem ac dependentiam suam, etiamsi reliqua omnia, quæ ab aliis causis creatis exhiberi possunt in ejus adjumentum, præsto adsint, adhuc expectare *applicationem, motionem, complementum virtutis seu excitationem ac determinationem* a causa prima, sine qua illam de facto agere impossibile est, id vero totum præstari per physicam præmotionem. Atqui, supposita causa secunda in ordine suo completa cum sufficienti virtute et necessariis prærequisitis, quæ per alias causas secundas suppleri possunt, et ordinarie supplentur, opus non est ulla entitate interna et physica in illa recepta, per modum hujusmodi *applicationis, motionis, complementi virtutis seu excitationis ac determinationis*, quæ a sola causa prima provenire debeat. Ergo...

278. **Probatur Minor per partes. Et in primis, non est opus applicatione ulla per physicam præmotionem faciendam.** Fateor causas secundas plenumque ad agendum egere aliqua applicatione, quæ se habeat instar conditionis prærequisite. Sic ignis agere nequit, nisi applicetur ad combustibile in proportionata distantia, et voluntas nisi objectum sibi proponatur ab intellectu, etc. Hujusmodi autem applicationis fieri possunt, ac porro fiunt ordinarie per aliquam actionem aliarum causarum secundarum, ac proinde etiam a Deo, quia omnis actio est ab ejus immediato concursu, sed non a solo Deo. Quod si quando a solo Deo sine mediis causis secundis fiant hujusmodi applicationes, id est per miraculum (2). Non ergo est sermo de hujusmodi applicationibus; et si tales applicationes intelligant adversarii sub nomine præmotionis,

Non est opus præmotione titulo applicationis causæ secundæ ad agendum.

(1) Cfr. Suarez. *Metaphys.* disp. 22, sect. 2, num. 22, 23; et num. 55 seqq.; opus. *de concursu*, lib. 1, cap. 6, num. 3.

(2) Vide S. Thomam, lib. 3.º *contra Gent.* cap. 67. *Item, quidquid applicat.*; Ruiz de Montoya, *de voluntate Dei*, disp. 45, sect. 5, num. 23.

nulla est nobis controversia, has enim libenter amplectimur, nec est ullus Philosophus, qui non amplectatur. Sed non de his applicationibus loquuntur, ut jam sæpe declaravimus. Volunt nempe ignem, v. gr., licet habeat virtutem comburendi et combustibile sufficienter applicatum ac dispositum, et solem, licet sit in nostro hemisphærio cum sua virtute illuminandi, adhuc alia speciali applicatione indigere, quæ a solo Deo effici possit. Et hujusmodi applicationem dico esse inutilem ac fictitiam.

Etenim, ut cætera omittam, quæ urget Eximius Doctor (1), quæro, quid efficiat applicatio ista in causa secunda. Conjungit illam, dices, tum, cum prima causa, cujus est instrumentum, tum cum effectu; nam per hujusmodi applicationem creaturæ, quæ nondum agebat, constituitur actu profundens actionem suam. Jam vero quod ad primum attinet, inutilis est applicatio illa, quia causa prima intime præsens est secundæ ratione suæ immensitatis. Nec intelligi potest, quæ alia unio requiratur ad hoc, ut causa prima et secunda simul agere possint, cum præsertim sine tanta unione videamus passim duas causas partiales unam efficere communem actionem et effectum. Quod ad alterum spectat, causa secunda *actu* profundens actionem suam, non constituitur *formaliter* nisi per ipsam actionem, siquidem ante ipsam formalem actionem, nondum concipitur *actu profundens actionem*, sed solum concipi potest inclinata et determinata ad profundendam actionem. Ergo per applicationem istam thomisticam nondum constituitur actu *formaliter* profundens actionem. At neque etiam virtualiter seu efficienter, quatenus illa applicatio tribuat causæ ultimam inclinationem irresistibilem ad actum, nempe ad usum suæ activitatis ac virtutis, quæ supponitur completa in ordine suo. Etenim causæ naturales ac necessario agentes non egent hujusmodi superaddita inclinatione, sed per proprias formas ac virtutes suas jam sunt ineluctabiliter propensæ ad agendum statim, ac adsit virtus completa in ordine suo cum prærequisitis necessariis, modo jam declarato. Ergo inutilis est ac fictitia

(1) *Metaphys.* disp. 22, sect. 2, num. 24; *de concursu*, lib. 1, cap. 6, num. 7.

quævis nova applicatio et inclinatio virtutis. Et ratio patet, quia hæc est conditio causarum naturalium, ut *necessario* agant, ut positis omnibus prærequisitis nequeant cohibere actionem, sed eam profundere necessario debeant. Et in hoc præcise discriminantur a causis liberis, quæ non habent hujusmodi propensionem.

Dices forte, inter prærequisita illa, quibus positis causæ naturales nequeunt non agere, includi non solum prærequisita et condiciones, quæ suppleri ac poni possunt ab aliis causis secundis, sed etiam potissimum hanc applicationem physicæ præmotionis a solo Deo faciendam.—Verum, primo id dici nequit, nisi iterum confundantur, et æquiparentur causæ necessariæ cum liberis. Nam ex adversariorum sententia, applicatio hujusmodi est talis conditio, qua posita infallibiliter actio ponatur etiam a liberis agentibus. Deinde negari nequit causas liberas a necessariis, etiam præcise facta ab hujusmodi applicatione, de qua disputamus, inter se discrepare, quod enim aliæ sint necessario agentes, aliæ libere, sequitur ex eorum propria natura.

Jam vero hæc discrepantia ab omnibus ita explicatur, nec aliter explicari potest, nisi quod causæ necessariæ, secus ac liberæ, per suas formas ac virtutes inclinatæ ac determinatæ sunt naturaliter ad agendum, ut passim docet Angelicus (1). Unde alibi per has præcise *impressiones* Dei naturaliter inditas rebus ad agendum explicuimus naturales mundanarum causarum leges, quas Deus illis imposuit, illæque adamussim exsequuntur, obediens Creatori suo (2). Ergo vel sunt causæ istæ naturales sufficienter inclinatæ actu ad profundendam actionem, ubicumque adsint condiciones prærequisite, vel non. Si sunt, inutilis est omnis alia applicatio, per quam fingitur illas ultimam suam inclinationem accipere. Si vero non sunt, ostendatur id, et non gratis asseratur. Cur enim Creator dedit tantum dimidiatas inclinationes, quæ complendæ forent per novam inclinationem atque applicationem? Cum præsertim positis virtutibus naturaliter inclinatis ac propensis

(1) Vide 1. p., quæst. 103, art. 1, ad 3.um; et art. 8; 1. 2.us quæst. 91, art. 2; et art. 6; et loca paulo inferius citanda.

(2) Vide *Cosmolog.* num. 101, pag. 362 seqq.

ad agendum et simultaneo concursu, salvetur dominium divinum ac dependentia essentialis creaturarum, quemadmodum nuper ostendimus. Itaque donec necessitas hujusmodi applicationis demonstretur, liceat nobis illam tanquam inutilem repudiare (1).

Dices. Atqui necessitas hæc facile demonstratur. Nam «causa secunda ita est in potentia ad operandum, quod indiget mutari in se, ut de facto operetur; siquidem non semper operatur in actu. Ergo necesse est, quod, ut operetur, aliter se habeat, si enim eodem modo se habet, sicut antea manebit in potentia operans, quia antea erat in potentia operans» (2). Ergo oportet, ut causa secunda mutetur in se antecederet ad operationem; cum vero mutari nequeat, nisi actum aliquem in se recipiat, applicationem aliquam accipere debet, per quam in actum operationis perducatur.

Hæc fere est una ex rationibus ex verbis Aristotelis, quas sibi objicit S. Thomas pro mundi æternitate in hunc modum: «Omne quod agit, vel movet, postquam non agebat, vel movebat, educitur de potentia in actum, quia unumquodque agit, secundum quod est in actu. Unde si agit postquam non agebat, oportet, quod sit aliquid in actu in eo, quod prius erat in potentia. Sed omne, quod educitur de potentia in actum, movetur. Ergo omne, quod agit, postquam non agebat, movetur» (3), ac proinde «omnis actio vel motus, qui est ab agente, vel movente non moto, oportet quod sit semper.»

Respondeo in forma, *dist.* antec. Causa secunda ita est in potentia... etc., si non habeat virtutem in suo ordine completam, *conc.*; si habeat, *neg.* Rationem superadditam item *disting.*; quia caret virtute adæquata vel aliquo prerequisite, quod ab aliis causis secundis apponi possit, *transseat*; aliter, *neg.*

Distinguo etiam consequ. Si ratio, cur prius causa non operaretur, erat defectus virtutis internæ vel complementi in se recipiendi, *trans.*; secus, *neg.* Tum *neg.* ultimum consequ.

(1) Cfr. Suarez, loc. cit.

(2) Joannes a S. Thoma, loc. cit. art. 2.

(3) Apud S. Thom. 2.º dist. 1. quæst. 1, art. 5, arg. 11.^a

Nam ista complementa, quibus sæpe egent causæ ad agendum, talia sunt, quæ suppleri ab aliis causis soleant: unde non sequitur necessitas præmotionis. Itaque causæ naturales, si virtutem completam habeant in ordine suo, non indigent ulla mutatione prævia ad hoc, ut de facto aliquid efficiant, quia ex sua propria natura sine ulteriori actu in se recepto, supposito semper concursu divino simultaneo, jam sunt ad agendum determinatæ nisi adsit impedimentum. Et ratio est, quia simili modo se habet actio fluens ex virtute naturali, sicut proprietas ad essentiam rei. Quare sicut sufficit ad hoc, ut illico proprietas resultet, quod efficiatur natura aliqua, ita etiam sufficit habere virtutem completam ut statim actio consequatur. Est hæc expressa doctrina S. Thomæ (1): *In omnibus, quorum potentia activa determinata est ad unum, effectum, inquit Angelicus, nihil requiritur ex parte agentis ad agendum supra potentiam completam, dummodo non sit impedimentum ex defectu recipientis ad hoc, quod sequatur effectus, sicut patet in omnibus agentibus ex necessitate naturæ* (2). Et alibi: *Potentia naturales operantur circa aliqua determinata: unde possunt secundam naturam suam esse in actu simpliciter respectu illorum; et ideo non oportet, quod eis aliquid addatur ad producendum suum effectum* (3).

Hinc sequitur, ubicumque adest causa naturalis, si statim non sequitur effectus, ideo esse, vel quia virtus non est completa (4), vel quia licet completa sit, obicitur aliquod impedimentum (5), vel deest prerequisite (6). Et in primo casu causa illa non est omnino in actu primo constituta, nec

(1) Lib. 2.º *Contra Gent.* cap. 30 post medium.

(2) S. Thomas, 1.º disp. 45, quæst. 4, art. 3 in corp.

(3) 3.º dist. 14, quæst. 1, art. 1, solut. 2.^a ad 3.um Cfr. *de verit.* quæst. 2.^a, art. 2, ad 6.um; *de virtut.* quæst. 1, art. 1, ubi de potentia pure activis.

(4) V. gr. In potentia cognoscitiva, que eget specie.

(5) V. gr. In igne, qui habet combustibile nimis distans vel humidum et non dispositum ad combustionem.

(6) Ut deest, v. gr., in intellectu sua prædito specie si non adsit phantasma correspondens; vel in voluntate, si ei non proponatur ab intellectu bonum proportionatum.

constituetur in illo sine aliqua sui mutatione, accipiendo nempe complementum virtutis, qua prius carebat (1). In altero vero casu causa illare vera in actu constituta est ad agendum, nec indiget ulla mutatione sui, ut actio et effectus sequatur, quia quod effectus forte non adsit, non est ex defectu vel potentialitate sua, sed ex impedimento externo; ac proinde sola impedimenti remotione potest procedere ex causa aliqua necessario actio et effectus, qui prius non erat. Enimvero quis sibi persuadeat ignem, quin realiter in se mutetur, non posse incipere actu comburere peeam, quam prius virtutem quidem habebat completam comburendi, non tamen comburebat, quia vel nondum existebat, vel procul aberat vel madefacta erat, et propterea ignis actioni resistebat? (2).

Seđ præstat totam hanc doctrinam audire ex ipso Aquinate: *Necessitas... agentis consideratur et quantum ad ipsum agere, et quantum ad effectum consequentem. Prima autem necessitatis consideratio similis est necessitati accidentis (nempe proprii), quam habet ex principiis formalibus. Sicut enim alia accidentia ex necessitate principiorum essentialium procedunt, ita et actio ex necessitate formæ, per quam agens est actu. Sic enim agit, ut actu est. Differenter tamen hoc accidit in actione, quæ in ipso agente manet, sicut intelligere et velle, et in actione, quæ in alterum transit, sicut calefacere. Nam in primo genere*

(1) Id conclusit recte S. Thomas, cum sic scripsit: *Agens per necessitatem naturæ... determinatur ad actionem per illud, quod est in natura ejus: unde impossibile est, quod incipiat agere nisi per hoc quod educitur de potentia ad actum, vel essentiali vel accidentali.* 2.º dist. 1. quæst. 1 a. 5 ad 11.um Nam, supposita naturali necessitate causæ et præciso impedimento, si lignum v. gr. non calefacit, non poterit incipere calefacere, nisi mutetur vel substantialiter, nempe si ignescat, vel accidentaliter, si calefiat remanens in sua natura ligni.

(2) Hinc S. Thomas rationem, cur causæ quædam naturales, licet virtute completa et sufficientissima ad agendum instructæ, non tamen de facta proprios pariant effectus, non aliunde repetit, quam ex impedimento externo. Vide S. Doctorem in 1 p., quæst. 115, art. 6; lib. 2.º *Contr. Gent.*, cap. 23, initio; 3.º *Contr. Gent.* cap. 86, *Hanc autem rationem*; 1. 2.^a quæst. 75, art. ad 2.um; 2.º dist. 36, quæst. 1, art. 1 ad 2.um; *de malo*, quæst. 6, art. unico, ad 15.um et 21.um.

actionis, sequitur ex forma, per quam agens fit in actu, necessitas actionis ipsius, quia ad esse ejus nihil extrinsecum requiritur, in quod actio terminetur. Cum enim sensus fuerit actu per speciem sensibilem, necesse est ipsum sentire; et similiter cum intellectus est in actu per speciem intelligibilem (1). In secundo autem genere actionis, sequitur ex forma necessitas actionis, quantum ad virtutem agentis. Si enim ignis sit calidus, necessarium est ipsum habere virtutem calefaciendi, non tamen necesse est ipsum calefacere, eo quod ab extrinsecis impediri potest... Necessitas autem, quæ est a causa agente vel movente in effectu vel moto, non tantum dependet a causa agente, sed etiam a conditione ipsius moti et recipientis agentis, cui vel nullo modo inest potentia ad recipiendum talis actionis effectum, sicut lanæ, ut fiat prora, vel est potentia impedita per contraria agentia vel contrarias dispositiones inbarentes mobili, aut formas, motore impedito, quo impeditur virtus agentis in agendo, sicut ferrum non liquefit a debili calido. Oportet igitur ad hoc, quod sequatur effectus, quod in passo sit potentia ad recipiendum, et in agente sit victoria supra passum, ut possit ipsum transmutare ad contrariam dispositionem...

Ex prædictis igitur patet, quod necessitas, quæ est ex causa agente, in quibusdam dependet ex dispositione agentis tantum, in quibusdam vero ex dispositione agentis et patientis. Si igitur talis dispositio, secundum quam de necessitate sequitur effectus, fuerit necessaria et absoluta in agente et patiente, erit necessitas absoluta in causa agente, sicut in his, quæ agunt ex necessitate et semper. Si autem non fuerit absolute necessaria, sed possibilis removeri, non erit necessitas ex causa agente nisi ex suppositione dispositionis utriusque debita ad agendum, sicut in his, quæ impediuntur interdum in sua operatione vel propter defectum virtutis vel propter violentiam alicujus contrarii. Unde non agunt semper ex necessitate, sed ut in pluribus (2).

(1) Vides in his omnibus ne umbram quidem cerni necessitatis applicationis, de qua disputamus, potentiæ activæ præter completam virtutem superaddite.

(2) S. Thom., lib. 2.º *Contr. Gent.* cap. 30, post medium. Habebantur præ oculis etiam in hac re, quæ inferius dicentur, ubi de mente S. Thomæ, cap. 4 hujus disputationis, art. 4. *Dices.*

nec titulo
motiois,
per quam
creatura,
jam complete
potens
agere, ad
actualem
actionem
perducatur.

279. Probatu jam altera pars Minoris. *Non est opus illa entitate per modum motionis, per quam creatura, jam complete potens agere, ad actualement perducatur.* Sane quid, quaeso, efficeret hujusmodi entitas, quemve terminum haberet? Certe non mutationem aliquam localem, siquidem præter motum localem, qui sæpe necessarius est ad hoc, ut causa passo sufficienter appropinquet, et ordinarie fieri solet per alias causas secundas, ut quando coquus applicat igni combustibile, nullus alius requiritur, ut agens naturale operetur, quemadmodum experientia compertum omnibus est. Nec motio illa, quam adversarii obtrudunt, novam aliquam virtutem adjungit causæ, ut statim videbimus. Nec denique intelligi potest, quid aliud efficiat nisi tribuere, vel actuare inclinationem ad actu profundendam actionem, ad quam prius erat in potentia. Jam autem abunde probavimus in præcedenti argumento, ad hoc sufficere naturalem impetum et inclinationem causis omnibus necessariis naturaliter insitam per divinam impressionem.

nec titulo
complementi
virtutis
et excitatiolis.

280. Tertia pars Minoris. *Non est opus complemento virtutis et excitatione.* Nam complementum virtutis intelligi posset duplici modo, vel quatenus virtus naturalis in se completeretur, augeturque, vel quatenus virtus quidem ipsa activa in se non augetur, sed actuaretur, et ad operandum incitaretur. Atqui præmotio physica necessaria non est ad actuandam et incitandam virtutem causæ ad opus, multoque minus ad eandem augendam et sufficientem effectui reddendam.

Non quidem ad primum, ob rationes hactenus allatas, quia virtus naturalis ex se ipsa, quando sufficiens est, habet, ut ab agendo temperare nequeat.

Non ad secundum, tum quia ipsi Thomistæ id diserte negant communissime, cum præmotionem requirunt: non per modum virtutis, sed per modum ultimæ determinationis et applicationis actus primi ad secundum, neque ut creatura constituatur potens ad agendum, sed ut, jam aliunde potens ad agendum, constituatur actu absolute et undequaque profundens actionem (1); tum quia principium adæquatum et

(1) Vide Joann. a S. Thom. et Goudin supra citatos.

completum operationis existit causa secunda ex virtute naturali in suo ordine completa et ex influxu Dei simul cum illa cooperantis. Jam vero independenter a præmotive supponitur, ac debet supponi creatura in ordine suo completa, quia præmotio, utpote a solo Deo procedens, nec spectat ad ordinem causæ secundæ, nec potest complementum esse ordinis creati. Influxus autem divinus supplens et adjuvans ingenitum defectum creaturæ, ut per se sola operetur, præstat per concursum simultaneum. Ergo frustra præmotio invehitur ad complendam augendamque virtutem operativam creaturæ (1).

Et idem fere dic de excitatione. «Nam excitatio proprie locum habet in potentis animæ, quatenus una per actum alterius ad operandum movetur ob sympathiam naturalem, quam habet, quia in eadem anima radicanatur. Solet etiam applicari hæc vox aliquibus virtutibus naturalibus, quæ interdum aliquam alterationem prærequirunt, ut suam actionem exercent, ut vis odorifera non emittit odorem, nisi calefiat, et piper et sinapis non calefaciunt, nisi conterantur, et sic de aliis. Sed omnis hæc excitatio fit, aut quia virtus activa per illam alterationem completur, vel quia disponitur, dum rarefit, aut alio modo afficitur, ut melius ad agendum applicetur. Nihil autem horum est necessarium in causa secunda ex præcisâ ratione subordinationis ejus ad primam. Et quando aliquid simile necessarium est ex peculiari natura vel defectu alicujus rei, conferri seu fieri potest per aliam causam secundam, concurrente prima suo generali concursu, dummodo actio aliunde non sit miraculosa, vel ad ordinem supernaturalem pertineat. Ergo hæc excitatio a causa prima, quæ propria ejus fingitur, et necessaria in omni actione causæ secundæ, solum quia causa secunda est, etiam est sine fundamento adinventâ: nec majorem probabilitatem habet hæc declaratio hujus præviæ actionis, quam reliquæ (2).

(1) Vide Suarez fuse disserentem in opus. de Concursu. lib. 1, cap. 6, num. 13, 18.

(2) Suarez, opusc. cit. cap. 6, num. 18, ubi plura; *Metaphys.* disp. 22, sect. 2, num. 27, 30.

nec titulo
determinationis.

281. Quarta pars Minoris. *Venio jam ad quartum titulum, nempe determinationem, quam dicunt adversarii necessariam esse creaturis omnibus ad actu operandum, quantumvis habeant virtutem in genere suo completam, quia nempe sunt ex se ipsi indeterminata.*

Quæ doctrina paradoxa similis forte videbitur, cum constet omnibus eam esse tesseram agentium naturalium propriam, ut sint determinata ad suum. *Quia voluntas et natura secundum hoc differunt in causando, quia natura determinata est ad unum, sed voluntas non est determinata ad unum. Cujus ratio est, quia effectus assimilatur formæ agentis, per quam agit. Manifestum est autem, quod unius rei non est nisi una forma naturalis, per quam res habet esse. Unde qualem ipsum est, tale facit (1).* Atqui esse indeterminatum et indifferens et esse determinatum ad unum pugnant inter se.

Verum, ut difficultas adversariorum melius pateat, revoca in mentem, determinationem posse esse vel quoad speciem actus vel quoad individuum actum aut effectum. Licet ergo detur, causas naturales determinatas esse ad speciem actus, tamen non sunt determinatæ ad unum individuum actum ex se ipsis, nec satis determinantur ex circumstantiis et subjecto, circa quod operantur, ut alibi ostendi solent, et conceditur etiam communissime a nostris auctoribus (2), quia nempe omnia hæc indifferentia sunt ad hunc numero vel alium effectum. Immo non desunt potentiæ activæ naturales, quæ non solum quoad individuum actus, sed quoad ipsam etiam speciem actus ex se sunt indeterminatæ, ut v. g. intellectus, qui est re vera in potentia ad multa (3).

Hiscæ præjectis, sic ego existimo: Causæ naturales ex sua virtute determinatæ sunt quoad speciem actus, unde hoc modo potius in aliquo vero sensu determinant actionem causæ primæ, quam determinantur ab ea; quoad individuum

(1) S. Thom. 1^a p., quest. 41, art. 2, corp. Cfr. 1^a p., quest. 19, art. 4, quest. 47, art. 1, ad 1.^{am}; 2.^a dist. 18, quest. 2, art. 2; 2.^a Contr. Gent. cap. 21, initio; 3.^a Contr. Gent. cap. 99, initio; de potent. quest. 3, art. 13; Comp. Theolog. cap. 96, et alibi passim.

(2) Vide Ontolog. num. 306, pag. 1142.

(3) Cfr. Joann. a S. Thom., loc. cit. art. 2, Dico ergo primo.

vero actum facile intelligitur eas posse determinari a causa prima per concursum simultaneum ab æterno præfinitum. Ergo nulla est necessitas præmotionis physicæ causis secundis impressæ ad removendam indifferentiam vel indeterminatorem respectu actum aut effectum individuum.

Consequentia recta est; probatur autem antecedens quoad utramque partem. Et primo quidem

A) *Causæ naturales ex sua virtute determinatæ sunt quoad speciem actus, et hoc modo ipsæ in aliquo vero sensu determinant causam primam, et modificant ejus concursum.* Et re quidem vera, constat inductione causas omnes naturales non efficere indifferenter quosvis effectus, sed certos ac determinatos pro specificis cujusque naturis ac virtutibus, quia, ut modo dicebamus cum S. Thoma, «in naturalibus agentibus actio sequitur ex necessitate formæ: unde secundum unitatem formæ oportet esse unitatem in effectu (1). Quod si interdum hæc naturalia agentia propter vim agendi universalem habent indifferentiam aliquam in facultate agendi res specie diversas, naturaliter ac physice loquendo semper determinantur ad unum effectum in specie vel ex se vel ex concursu aliarum causarum, aut materialis aut coefficientium» (2). Cæterum etiamsi vera non foret hæc assertio, non sequeretur necessitas præmotionis physicæ, siquidem determinatio quoad speciem actus dependet ex gradu et mensura virtutis, quæ impenditur in productione illius actus; præmotio autem non datur per modum virtutis.

Jam quod causæ naturales quodammodo determinet actionem et concursum Dei, si rite intelligatur, negari a nemine potest. Dicuntur enim causæ particulares determinare concursum Dei, non quia aliquid efficiant erga divinam actionem in se spectatam, vel quia aliquid prævium operentur, quo moveatur Deus ad concurrendum, sed quia hæc causa natura sua postulat hunc concursum potius, quam aliam, et Deus vult se accommodare naturæ uniuscujusque. Sicut enim sol per calorem suum innumeras actiones

Quo pacto
dici possit
causas
naturales
quodammodo
determinare
actionem
et concursum
Dei.

(1) Vide S. Thom. 2.º dist. 18, quest. 2, art. 2.

(2) Suarez, Metaphys. disp. 22, sect. 2, num. 30. Cfr. disp. 19, sect. 1, num. 10; et lib. 1, de concursu. cap. 7, num. 1, 2.

efficit in natura pro varietate causarum particularium, ita tamen ut ratio, cur per hanc plantam producat triticum, per aliam pira, et per illam aliam flores rosarum, non sit repetenda ex calore et activitate solis, quæ una eademque est in omnibus hæc diversis effectibus, sed ex natura virtutibusque specificis causarum istarum inferiorum; simili modo ratio, cur Deus, quando mediis causis secundis operatur, combustionem efficiat per ignem, illuminationem per solem, productionem variorum fructuum per certas ac peculiare causas, et ita porro, alia non est, nisi quia naturæ illarum determinatæ sunt ad illas actionum species, quæ proinde postulant, ut si Deus per illas operari velit secundum naturalem earum appetitum et exigentiam, debeat alium aliis præstare concursum (1). Dei enim virtus et operatio non est determinata et restricta ex sese ad ullam speciem particularem, sed ad omnia se extendere potest, atque adeo determinatur, ac limitatur in singulis casibus ex conditione agentium creatorum, per quæ placet divinæ bonitati ac liberalitati operari.

Atque hæc est doctrina S. Thomæ, quam non uno in loco proponit. «*Secundum ordinem causarum*, inquit S. Doctor, *est ordo effectuum. Primum autem in omnibus effectibus est esse, nam omnia alia sunt in causa determinationes ipsius. Igitur esse est proprius effectus primi agentis, et omnia alia agunt ipsum, in quantum agunt in virtute primi agentis. Secunda autem agentia, quæ sunt quasi particulares (alias particulantes) et determinantes actionem primi agentis, agunt sicut proprios effectus alias perfectiones, quæ determinant esse (2). Et alibi: Licet causa prima sua vi insit in effectum, tamen ejus influentia per causam proximam specificatur, et determinatur (3). Item: Causa primaria plus dicitur influere, quam secunda, in quantum ejus effectus est intimior et permanentior, quam effectus causæ secundæ; tamen magis similatur*

(1) Cfr. Suarez, *Metaphys. disp. 22, sect. 2, num. 30*; et *de auxiliis gratiæ*, lib. 3, cap. 36, num. 6; Molina, in 1.um p. quæst. 14, art. 13, disp. 6; Ruiz de Montoya, *de voluntate Dei*, disp. 45, sect. 9.

(2) *Contr. Gent. lib. 3, cap. 66 item.*

(3) *De potent. quæst. 1, art. 4, ad 3.um*

causæ secundæ, quia per eam determinatur quodammodo actus primæ causæ ad hunc effectum (1). Et idem colligi potest ex illo principio, quod sæpe usurpat Aquinas, causam primam in operando accomodare se causis secundis.

Et eadem est etiam doctrina plurium eorumque insignium Thomistarum veterum, card. Cajetani et Ferrariensis, quorum primus diserte scribit motionem causæ primæ modificari secundum modum et conditionem secundæ (2); alter vero non veretur dicere virtutem et actionem divinam, secundum quod in secunda causa recipitur, accipere limitationem et determinationem ex conditione causæ secundæ tanquam ex susceptivi conditione, quia unumquodque recipitur in alio per modum recipientis. (3).

Displicet hæc sententia P. Dominico Bañez, qui propterea cardinalem Cajetanum reprehendit in eo, quod scripserat, virtutem et attingentiam activam causæ primæ modificari per causam secundam; quod pluribus rationibus improbare nititur. Et primo 1) quidem, quia «*omnis causa modificabilis ab altera, non determinat se ipsam ad effectum specialem; sed divina voluntas se ipsam determinat ad quemcumque effectum specialissimum et singularem producendum. Ergo non est modificabilis à causa inferiori concursus activus divinæ voluntatis.*»

2) «*Et confirmatur. Quia esset supponere maximam imperfectionem in Deo, asserere, quod quemadmodum idem omnino concursus solis producit distinctos effectus, quia modificatur per distinctas causas inferiores, ita concursus divinæ voluntatis, quantum est ex parte sua manet indifferens, sed modificatur, et determinatur ad distinctos effectus per distinctas causas inferiores.*»

3) Præterea sicut se habet liberum arbitrium hominis respectu illorum, quæ omnino subjiciuntur sibi, ita se habet, immo multo efficacius, divina voluntas respectu eorum, quæ sibi

(1) *De verit. quæst. 5, art. 7, ad 10.um* Cfr. 2.^a dist. 1, quæst. 1, art. 4; *de malo*, quæst. 3, art. 2; *de verit. quæst. 2, art. 4*.

(2) Cajetan, in 1.um p. quæst. 14, art. 13; *Nec sustinendus est Scotus.*

(3) Ferrariensis, in lib. 3.um *Contr. Gent.*, cap. 66 *Quinto... Circa istam propositionem.*

subiiciuntur, quæ quidem sunt universa. Sed concursus liberi arbitrii nostri ad aliquid agendum per media subordinata non modificatur ab ipsis mediis, sed potius liberum arbitrium modificat motum et concursum mediorum, quæ sibi subiiciuntur; v. gr. quando artifex vult pingere imaginem, ipsemet exacte adaptat penicillum, præparat colores, movet manum, determinat ideam in mente, quam vult imitari. Tunc profecto liberum arbitrium artificis non modificatur ab istis, quatenus sibi subiiciuntur, nisi forte impediendo perfectionem effectus, quatenus sibi non subiiciuntur in aliquo. Quia potius ipsemet artifex per liberum arbitrium et artem determinat sibi huiusmodi media, in quantum sibi subiiciuntur. Ergo multo minus potest inveniri aliquid creatum, quod determinet divinæ voluntatis activum concursum sive attingentiam divinam.

δ) «Denique arguitur. Nam omnis causa cujus actio modificatur ab aliquo, dependet ab illo in sua operatione in aliquo genere. Sed Dei voluntas in sua operatione nun dependet ab aliqua causa. Ergo ejus actio non modificatur ab aliquo...» Ita Bañez (1), quem sequuntur communissime recentiores Thomistæ ex sacro ordine Prædicatorum.

Hæc tamen non urgent. Ad primum α) enim respondeo, divinam voluntatem non determinari neque modificari per causas secundas in se ipsa secundum sententiam S. Thomæ, quam tuemur, sed tantum actionem ejus externam; quia nempe quod ab æterno decreverit, et nunc faciat hanc vel illam operationem, combustionem, floritionem, illuminationem, etc., est, quia voluit in hac differentia temporis operari cum hisce causis secundis, quæ nequeunt alias efficere operationes. Optime enim hæc duo coherent inter se, et quod Deus libere se determinaverit ab æterno ad operandum nunc cum igne et sole modo consentaneo naturæ harum causarum, et quod propterea actio, quam nunc exercet, sit calefactio vel illuminatio præcise, quia operatur cum igne et sole.

Ad confirmationem β) respondetur. Fore quidem imperfectionem, quod sicut solis concursus determinatur, ac

(1) In 1.^æ part. quest. 19, art. 8. Sed antequam nostram sententiam.

modificatur ex defectu virtutis ipsius per distinctas causas inferiores, quia nempe ipse solus non potest harum effectus producere, ita etiam actio divina ex impotentia virtutis modificaretur a causis secundis. Quod vero Deus, licet posset omnia per se facere, velit tamen actionem causis secundis communicare, et ita influxum suum infinitæ virtutis attemperet conditioni et naturis earum, nolens cum igne aliud facere, nisi quod ignis naturaliter potest, cooperante Deo, et sit cum aliis causis; non arguit imperfectionem in Deo, sed excessum bonitatis ac liberalitatis.

Ad tertiam probationem γ) eadem responsio. Nam licet verum sit artificem pro arbitrio suo eligere instrumenta, eaque dirigere, et movere, et efficacitate donare, certum pariter est, actionem ipsius nunc de facto esse pingere vel citharizare, quia voluit operari per penicillum vel per citharam.

Ad postremam probationem δ) patet, quid dicendum sit ex iis, quæ in precedenti capite tradidimus (1).

B) Probatur jam altera pars antecedentis argumenti superius facti: *Determinatio quoad individuum actum provenire potest ex concursu Dei simultaneo ab æterno præfinito*. Et ratio est, quia ex altera parte concursus Dei, sine quo creatura nequit operari, ab æterno decernendus, ac preparandus est, et quidem in individuo, ex altera vero parte concursus ille eandem numero cum causa secunda efficit actionem. Plane igitur patet per decretum concurrenti ad hanc duntaxat numero actionem remanere prorsus determinatam indifferentiam agentium necessariorum ad varios numero actus et effectus.

Et confirmatur. Quia si Deus potest determinare, ac definire individuum effectum per creatam entitatem, qualis est præmotio, cur non poterit per decretum æternæ suæ voluntatis? Si enim hoc modo determinat Deus plurimas actiones et effectus, quos ipse solus efficit, cur non poterit simili modo decernere singulas actiones et effectus, quos simul cum causis secundis producturus est?

(1) Vide cap. 1, art. 3.